
ARTYKUŁY

ANNA MAJDZIŃSKA

ORCID: 0000-0003-1323-2786

Uniwersytet Łódzki

anna.majdzinska@uni.lodz.pl

Identyfikacja obszarów depopulacyjnych w makroregionie północno-zachodnim i ich ocena pod względem zaawansowania starości demograficznej

Słowa kluczowe: depopulacja, makroregion północno-zachodni, demografia, starość demograficzna, typologia

Keywords: depopulation, Northwest Macroregion, demography, demographic old age, typology

Wprowadzenie

Depopulacja to „trwałe zmniejszanie się liczby mieszkańców danego obszaru w warunkach pokoju”¹. Procesy depopulacyjne są efektem sukcesywnego ubytku rzeczywistego ludności, wynikającego z ubytku naturalnego i/lub migracyjnego²

¹ Piotr Szukalski, „Depopulacja – wybrane konsekwencje dla lokalnej polityki społecznej”, *Polityka Społeczna* 10 (2019): 10.

² Ubytek naturalny jest efektem przewagi liczebnej zgonów nad urodzeniami (co w Polsce wynika głównie z niskiego poziomu dzietności), z kolei ubytek migracyjny jest następstwem przewagi odpływu ludności nad jej napływem. W tym drugim wypadku można powiedzieć, że depopulacja jest „procesem dobrowolnego przemieszczenia się ludności, wynikającym z indywidualnych decyzji poszczególnych osób (rodzin), powodującym zmianę miejsca zamieszkania w związku z zamiarem uzyskania korzystniejszych warunków realizowania własnych (rodzinnych) zamierzeń życiowych w sferze kontaktów osobistych, zawodowych, dostępności rynku pracy oraz aktywności społecznej, ekonomicznej, politycznej, kulturalnej” (Józefina Hrynkiewicz, „Depopulacja wyzwaniem polityki ludnościowej”, w: *Depopulacja: uwarunkowania i konsekwencje*, red. Józefina Hrynkiewicz, Grzegorz Ślusarz [Warszawa: GUS, RRL, 2020], 19). Należy podkreślić,

(czynniki te mogą występować jednocześnie na danym obszarze lub za ubytek populacji może odpowiadać tylko jeden z nich). Istotne znaczenie w zakresie zmian w stanie ludności ma także struktura populacji według płci i wieku.

Temat depopulacji podejmowany był w wielu opracowaniach naukowych, zarówno w literaturze rodzimej³, jak i zagranicznej. W Polsce ubytku ludności doświadczają przede wszystkim obszary o niskiej atrakcyjności osiedleńczej, położone z dala od dużego ośrodka miejskiego lub słabo z nim skomunikowane. Ubywa również mieszkańców miast (głównie małych i średnich, choć problem ten dotyczy także niektórych miast dużych, gdzie coraz intensywniej zachodzi

że czynniki te wzajemnie na siebie oddziałują (zob. m.in. Piotr Szukalski, „Demograficzno-społeczne konsekwencje depopulacji w województwie łódzkim”, *Problemy Społeczne, Polityka Społeczna w Regionie Łódzkim* 15 [2015]: 3–20).

³ Problematyką depopulacji w Polsce zajmowali się m.in.: Jerzy Bański, „Problemy demograficzne obszarów wiejskich”, *Studia i Raporty IUNG – PIB* 12 (2008): 93–102; Jerzy Bański, Monika Wesołowska, Krzysztof Łagoda, „Wsie zanikające – identyfikacja i analiza wybranych cech społeczno-ekonomicznych”, *Przegląd Geograficzny* 92 (2020), 2: 175–189; Ewelina Cienkosz, „Demograficzny aspekt kurczenia się polskich miast”, *Urban Development Issues* 67 (2020): 45–56; Joanna Dybowska, Katarzyna Widera, „Demograficzne uwarunkowania i skutki depopulacji w województwie opolskim”, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 223 (2015): 106–118; Katarzyna Dmitrowicz-Życka, Agnieszka Brzezińska, „Depopulacja województwa zachodniopomorskiego: przyczyny i skutki demograficzne”, w: *Depopulacja*, 73–83; Piotr Eberhardt, *Regiony wyludniające się w Polsce* (Wrocław: IGI PAN, 1989); Andrzej Gawryszewski, „Wiejskie obszary wyludniające się, 1961–1985”, *Prace Geograficzne* 152 (1989): 91–106; Krystian Heffner, „Przebieg procesów depopulacyjnych na Opolszczyźnie”, w: *Procesy wyludniania się wsi w regionie opolskim*, red. Krystian Heffner (Opole: Instytut Śląski, 1990), 7–50; Krystian Heffner, Agnieszka Latocha, „Depopulacja i zanikające wsie w strukturze obszarów wiejskich pogranicza polsko-czeskiego”, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna* 55 (2021): 67–89. <https://doi.org/10.14746/rrpr.2021.55.06>; Hrynkiewicz, „Depopulacja”; Kantor-Pietraga, *Systematyka procesu depopulacji miast na obszarze Polski od XIX do XXI wieku* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014); Anna Majdzińska, „Obszary depopulacyjne w Polsce w latach 2002–2014”, *Studia Demograficzne* 173 (2018), 1: 23–54; Piotr Szukalski, „Depopulacja: dlaczego o niej nie mówimy?”, *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny* 6 (2019): 1–7, dostęp 8.02.2022, <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/30977>; tenże, „Depopulacja w Polsce w 2019 r.”, *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny* 10 (2019): 1–5, dostęp 8.02.2022, <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/31951>; tenże, „Depopulacja – wybrane konsekwencje dla lokalnej polityki społecznej”, *Polityka Społeczna* 10 (2019): 10–15; tenże, „Depopulacja dużych miast w Polsce”, *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny* 7 (2014): 2–5, dostęp 8.02.2022, <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/5090>; tenże, *Depopulacja województwa zachodniopomorskiego – teraźniejszość i przyszłość*, opracowanie przygotowane na zlecenie Zachodniopomorskiego Urzędu Marszałkowskiego (2015), dostęp 15.02.2022, <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/17535>; Przemysław Śleszyński, „Współczesne i prognozowane uwarunkowania demograficzno-migracyjne w rozwoju miejskiego systemu osadniczego Polski”, *Konwersatorium Wiedzy o Mieście* 29 (2016), 1: 97–106; Monika Wesołowska, „Depopulacja wsi – szansa czy zagrożenie dla przestrzeni wiejskiej?”, *Studia KPZK* (2016): 250–273.

proces suburbanizacji)⁴. Procesy depopulacyjne powodują nie tylko spadek gęstości zaludnienia danego obszaru, ale generują również wiele innych negatywnych konsekwencji (demograficznych, społecznych, ekonomicznych), m.in. postęp procesu starzenia się populacji i zmniejszanie się potencjalnych zasobów pracy, spadek potencjału konsumpcyjnego czy redukcję miejsc pracy⁵.

Depopulacja jest zjawiskiem obserwowanym w wielu obszarach Starego Kontynentu, głównie wiejskich, ale wyludniają się także miasta. Problemem tym szczególnie dotknięte są regiony słabo rozwinięte społeczno-ekonomicznie, w większości zlokalizowane w Europie południowej i wschodniej⁶. W ciągu drugiej dekady XXI wieku największym ubytkiem populacji charakteryzowały się: Mołdawia (o 27%), Ukraina (o 9%), Łotwa i Litwa (o 7%), a także Bułgaria, Chorwacja, Serbia, Rumunia i Grecja (o 4–6%), ale ubytek ludności (rzędu 0,5–3%) odnotowano także w Albanii, Portugalii, na Węgrzech, w Polsce i we Włoszech⁷.

W okresie 2011–2020 populacja Polski zmniejszyła się o 0,7%, przy czym liczba mieszkańców miast spadła o 2,1%, natomiast populacja wsi wzrosła o 1,4% (wzrost ten dotyczył głównie gmin zlokalizowanych w strefach podmiejskich). Spośród wszystkich makroregionów w Polsce przyrostem populacji legitymował się jedynie makroregion województwo mazowieckie (o 2,6%). W pozostałych równorzędnych jednostkach statystycznych najniższym ubytkiem ludności w tym okresie charakteryzowały się makroregiony północno-zachodni, północny i południowy (odpowiednio o 0,2%, 0,2% i 0,9%), najwyższym zaś centralny, wschodni i południowo-zachodni (odpowiednio o 3,9%, 2% i 1,6%).

⁴ Zob. m.in. Kantor-Pietraga, *Systematyka*; Majdzińska, „Obszary”; Szukalski „Depopulacja w Polsce”; tenże, „Depopulacja – wybrane”.

⁵ Zob. m.in. Hrynkiewicz, „Depopulacja”; Szukalski, „Depopulacja: dlaczego”; tenże, „Depopulacja – wybrane”; tenże, „Depopulacja w Polsce – kilka refleksji”, w: *Depopulacja*, 167–170.

⁶ Zob. m.in.: ESPON, *Fighting Rural Depopulation in Southern Europe*, 2018, dostępu 24.04.2022, https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/af-espon_spain_02052018-en.pdf; ESPON, *Shrinking Rural Regions in Europe*, 2017, dostępu 24.04.2022, <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20Policy%20Brief%20on%20Shrinking%20Rural%20Regions.pdf>; Agnieszka Fihel, Marek Okólski, „Population Decline in the Post-Communist Countries of the European Union”, *Population & Societies 567* (2019): 1–4; Vincente Pinilla, Luis Antonio Sáez, *Rural Depopulation in Spain: Genesis of a Problem and Innovative Policies*, CEDDAR, 2017, dostępu 24.04.2022, https://sspa-network.eu/wp-content/uploads/Informe-CEDDAR-def-1_EN-GB-1.pdf.

⁷ Dane pobrane z bazy Eurostat dla lat 2012 i 2021 (według stanu na 1 stycznia). Informacje te zachowują analogię czasową względem danych GUS dla lat 2011 i 2020 (według stanu na 31 grudnia), wykorzystanych w dalszych analizach.

W skład makroregionu północno-zachodniego, według podziału statystycznego przeprowadzonego w 2018 roku, wchodzi województwa: lubuskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie⁸. Województwa te różnią się między sobą pod względem struktur i procesów demograficznych (również na poziomie jednostek niższego szczebla administracyjnego), co czyni cały makroregion interesującym z punktu widzenia wewnątrzregionalnych analiz porównawczych⁹.

Województwo zachodniopomorskie od początku drugiej dekady XXI wieku charakteryzowało się ujemnym przyrostem naturalnym populacji, lubuskie – od 2013 roku (przy czym w latach 2014 i 2017 odnotowano dodatni, choć niski, przyrost), w wielkopolskim zaś jedynie w 2020 roku liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń żywych. W odniesieniu do migracji województwa lubuskie i zachodniopomorskie legitymowały się przewagą odpływu ludności (obserwowaną już w latach 90. XX w.), z kolei w wielkopolskim odnotowuje się dodatnie saldo ruchu wędrownego. Na obszarach każdego z tych województw znajdują się powiaty i gminy odznaczające się przyrostem rzeczywistym ludności, jak i takie, w których od wielu lat obserwowany jest proces wyludniania się. Należy zaznaczyć, że część obszarów leżących w granicach województwa zachodniopomorskiego doświadczało tego zjawiska już w okresie powojennym, ale jego intensyfikacja przypadała

⁸ GUS, *Klasyfikacja NUTS w Polsce*, dostęp 30.01.2022, <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/klasyfikacja-nuts/klasyfikacja-nuts-w-polsce/>. Od 2018 r. skład pozostałych makroregionów jest następujący: centralny – województwa łódzkie i świętokrzyskie; północny – pomorskie, kujawsko-pomorskie i warmińsko-mazurskie; wschodni – podlaskie, lubelskie i podkarpackie; południowy – małopolskie i śląskie; południowo-zachodni – opolskie i dolnośląskie. Osobny makroregion tworzy województwo mazowieckie.

⁹ Problematyce sytuacji demograficznej województw lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego dedykowanych było wiele opracowań, m.in.: Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, red., *Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej* (Warszawa: RRL, 2017); tychże, *Sytuacja demograficzna Wielkopolski jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej* (Warszawa: RRL, 2017); tychże, *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej* (Warszawa: RRL, 2017); US w Poznaniu, *Procesy demograficzne w województwie wielkopolskim w latach 1995–2019 oraz w perspektywie do 2040 r.*, 2019, dostęp 5.03.2022, <https://bip.stat.gov.pl/organizacja-statystyki-publicznej/rzadowa-rada-ludnosciowa/publikacje-rzadowej-rady-ludnosciowej/dylematy-rozwoju-demograficznego-polski-w-ujeciu-regionalnym-w-xxi-wieku/>; US w Szczecinie, *Depopulacja województwa zachodniopomorskiego. Uwarunkowania i konsekwencje*, 2019, dostęp 5.03.2022, <https://bip.stat.gov.pl/organizacja-statystyki-publicznej/rzadowa-rada-ludnosciowa/publikacje-rzadowej-rady-ludnosciowej/dylematy-rozwoju-demograficznego-polski-w-ujeciu-regionalnym-w-xxi-wieku/>; Szukalski, *Depopulacja województwa*.

na lata 70. XX wieku. Długotrwałe i intensywne procesy depopulacji miały miejsce głównie na obszarach leżących w obrębie Pojezierzy Myśliborskiego, Drawskiego, Wałeckiego, części Pojezierzy Kaszubskiego i Krajeńskiego¹⁰.

Celem głównym przedstawionych w opracowaniu analiz było wskazanie obszarów makroregionu północno-zachodniego (powiatów i gmin) corocznie doświadczających procesu depopulacji w drugiej dekadzie XXI wieku (tj. w latach 2011–2020 oraz w podokresie 2016–2020)¹¹. Cel pośredni stanowiła identyfikacja czynników depopulacji w wymienionych obszarach i latach. Z kolei celem dodatkowym była ocena zaawansowania gmin depopulacyjnych pod względem starości demograficznej w 2020 roku.

Postawione cele posłużyły próbom odpowiedzi na następujące pytania badawcze: W jakim stopniu obszary makroregionu północno-zachodniego dotknięte są problemem depopulacji? Jakie jest terytorialne zróżnicowanie tego procesu oraz jego natężenie? Jaki jest stopień zaawansowania starości demograficznej w gminach leżących w obrębie makroregionu?

W opracowaniu wykorzystano dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące ruchu naturalnego i migracyjnego¹² populacji oraz struktury ludności według wieku w latach 2011–2020 w województwach, powiatach i gminach położonych w granicach makroregionu północno-zachodniego. Uzyskane rezultaty zaprezentowano graficznie (w postaci tabel i kartogramów)¹³.

Metodologia

W celu wskazania obszarów wyludniających się i identyfikacji czynników depopulacji wykorzystane zostały następujące miary demograficzne: współczynnik przyrostu naturalnego (W_{N_t}), współczynnik salda migracji ogółem (W_{M_t})

¹⁰ Eberhardt, *Regiony*, 64–65 (por. Gawryszewski, „Wiejskie obszary”).

¹¹ Badanie w latach 2016–2020 stanowi uszczegółowienie analiz prowadzonych dla całej drugiej dekady XXI w.

¹² Współczynnik salda migracji dla 2015 r. dotyczy wyłącznie przemieszczeń ludności w ruchu wewnętrznym (dane dla migracji zewnętrznych są niedostępne w bazach GUS). Z kolei dane dla lat 2011–2014 i 2016–2020 dotyczą współczynnika salda migracji ogółem (czyli uwzględniają zarówno migracje wewnętrzne, jak i zewnętrzne). Wykorzystane w badaniu dane dotyczą migracji stałych, dlatego w przypadku niektórych obszarów stan ludności może być niedoszacowany. Na problem migracji nierejestrowanych zwraca uwagę wielu autorów, m.in. Śleszyński, „Migracje wewnętrzne”, w: *Sytuacja demograficzna Polski: raport 2020–2021* (Warszawa: RRL, 2021), 159–197.

¹³ Kartogramy zostały wykonane w programie QGIS, przy wykorzystaniu warstw GUGiK.

oraz współczynnik przyrostu rzeczywistego populacji (W_{RZ_t}), obliczone według wzorów¹⁴:

$$W_{N_t} = \frac{U_t - Z_t}{P_t} \cdot 1000 \quad (1)$$

$$W_{M_t} = \frac{N_t - O_t}{P_t} \cdot 1000 \quad (2)$$

$$W_{RZ_t} = W_{N_t} + W_{M_t} \quad (3)$$

Gdzie: W_{N_t} , W_{M_t} , W_{RZ_t} – odpowiednio współczynniki przyrostu naturalnego, salda migracji i przyrostu rzeczywistego na 1000 ludności na danym obszarze w momencie/okresie t ;

U_t , Z_t , N_t , O_t – odpowiednio liczba urodzeń, zgonów, napływu i odpływu ludności na danym obszarze w momencie/okresie t ;

P_t – liczba ludności na danym obszarze w momencie/okresie t .

Powyższe miary zostały wyznaczone dla każdego roku z osobna, a także jako średnie dla całego okresu dla danego obszaru (obliczone następująco: suma danych zdarzeń w poszczególnych latach danego okresu została podzielona przez sumę stanu ludności w tych latach i wyrażona na 1000 populacji).

Na podstawie wartości tych współczynników w poszczególnych latach okresów 2011–2020 i 2016–2020 wskazane zostały powiaty i gminy corocznie i dualnie¹⁵ depopulacyjne (tj. doświadczające zarówno ubytku naturalnego, jak i migracyjnego). Ocenione zostało także średnie natężenie procesów depopulacyjnych w tych okresach.

Ocena zaawansowania starości demograficznej w makroregionie północno-zachodnim została przeprowadzona przy wykorzystaniu dwóch mierników: odsetka osób w wieku 65+ lat w populacji ogółem danego obszaru¹⁶ oraz indeksu starości (obliczonego jako iloraz liczby ludności w wieku 65+ lat do liczby dzieci

¹⁴ Zob. m.in. Jerzy Zdzisław Holzer, *Demografia* (Warszawa: PWE, 2003); Jerzy Tadeusz Kowaleski, Anna Majdzińska, „Miary i skale zaawansowania starości demograficznej”, w: *Wprowadzenie do gerontometrii*, red. Agnieszka Rossa (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2012), 7–34.

¹⁵ Termin zaczerpnięty z opracowania Majdzińska, „Obszary”.

¹⁶ Jako próg starości demograficznej przyjęto wiek 65 lat i więcej. Kwestia ta jest umowna i dyskutowana w literaturze przedmiotu (zob. m.in. Abramowska-Kmon, „O nowych miarach zaawansowania procesu starzenia się ludności”, *Studia Demograficzne* 1 (2011): 3–22; Kowaleski, Majdzińska, „Miary”; Rosset, *Proces starzenia się ludności: studium demograficzne* (Warszawa: PWG, 1959).

w wieku 0–14 lat). Wskazanie wartości tych mierników jako progów starości demograficznej nie jest oczywiste i ulega zmianom w czasie na skutek postępu procesu starzenia. W prezentowanym opracowaniu przyjęto podejście: im wyższy odsetek osób starszych (ponad próg 14%) oraz im wyższa wartość indeksu starości (powyżej 1,0), tym wyższe zaawansowanie starości demograficznej¹⁷. Analizy na poziomie makroregionu i tworzących go województw zostały przeprowadzone dla lat 2011–2020 (oraz porównawczo dla 2001 r.), z kolei na poziomie gmin – dla 2020 roku.

Przyrost/ubytek rzeczywisty populacji makroregionu północno-zachodniego w drugiej dekadzie XXI wieku

W makroregionie północno-zachodnim od 2018 roku obserwowany jest ubytek rzeczywisty ludności, spowodowany zarówno ubytkiem naturalnym, jak i migracyjnym. Spośród trzech województw tworzących ten makroregion jedynie wielkopolskie cechowało się przyrostem rzeczywistym ludności niemalże we wszystkich latach badanego okresu (z wyjątkiem 2020 r., kiedy to odnotowano liczebną przewagę zgonów nad urodzeniami). W większości lat okresu 2011–2020 lubuskie legitymowało się wyższym ubytkiem migracyjnym populacji niż zachodniopomorskie, z kolei drugie z tych województw cechował wyższy ubytek naturalny ludności w stosunku do pierwszego z nich (zob. tab. 1).

W drugiej dekadzie XXI wieku stan populacji całego makroregionu północno-zachodniego ulegał niewielkim wahaniom, przy nieznacznym wzroście liczby ludności województwa wielkopolskiego i spadku populacji lubuskiego i zachodniopomorskiego w obu okresach. Wartości współczynników przyrostu rzeczywistego, naturalnego i migracyjnego populacji obliczone dla całych okresów 2011–2020 i 2016–2020 były dodatnie jedynie w przypadku wielkopolskiego. Spośród pozostałych dwóch województw wyższym ubytkiem rzeczywistym (i naturalnym) ludności legitymowało się zachodniopomorskie, z kolei w lubuskim wyższy był ubytek migracyjny (zob. tab. 2).

¹⁷ Wzorowano się na skalach zaproponowanych w opracowaniu Kowaleski, Majdzińska, „Miary”, 18–19. W literaturze przedmiotu istnieje wiele propozycji skal zaawansowania starości demograficznej, spośród których większość uległa dezaktualizacji – zob. m.in. Abramowska-Kmon, „O nowych miarach”; Alicja Maksimowicz, „Przemiany struktury ludności według wieku”, w: *Teoria przejścia demograficznego*, red. Marek Okólski (Warszawa: PWE, 1990), 267; Rosset, *Proces*, 71; tenże, *Ludzie starzy: studium demograficzne* (Warszawa: PWE, 1967), 175–177; tenże, „Człowiek stary a społeczeństwo”, *Studia Demograficzne* 25 (1971): 8.

Tabela 1. Współczynniki przyrostu rzeczywistego i naturalnego ludności oraz salda migracji ogółem (na 1000 populacji) w makroregionie północno-zachodnim oraz w województwach lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim w latach 2011–2020

Makroregion/województwo	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przyrost rzeczywisty (na 1000 ludności)										
m. północno-zachodni	1,23	0,92	0,03	0,28	0,04	0,57	0,79	-0,28	-0,49	-2,42
lubuskie	-0,05	0,13	-1,65	-1,14	-1,60	-1,04	-0,93	-2,45	-3,10	-4,66
wielkopolskie	2,53	2,00	1,28	1,73	1,38	2,00	2,39	1,42	1,34	-0,68
zachodniopomorskie	-0,59	-0,79	-1,52	-1,82	-1,70	-1,39	-1,48	-2,45	-2,70	-4,67
Przyrost naturalny (na 1000 ludności)										
m. północno-zachodni	1,28	1,05	0,39	0,86	0,11	0,70	0,92	-0,17	-0,43	-2,49
lubuskie	0,76	0,74	-0,30	0,16	-0,72	-0,22	0,01	-1,49	-2,01	-3,95
wielkopolskie	2,12	1,82	1,23	1,71	1,03	1,70	2,06	1,05	0,92	-1,18
zachodniopomorskie	-0,09	-0,31	-0,91	-0,44	-1,27	-0,80	-0,89	-1,86	-2,27	-4,31
Saldo migracji ogółem (na 1000 ludności)										
m. północno-zachodni	-0,05	-0,13	-0,36	-0,58	-0,07	-0,13	-0,13	-0,11	-0,06	0,07
lubuskie	-0,81	-0,61	-1,35	-1,30	-0,88	-0,82	-0,94	-0,96	-1,09	-0,71
wielkopolskie	0,41	0,18	0,05	0,02	0,35	0,30	0,33	0,37	0,42	0,50
zachodniopomorskie	-0,50	-0,48	-0,61	-1,38	-0,43	-0,59	-0,59	-0,59	-0,43	-0,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 2. Współczynniki przyrostu rzeczywistego, naturalnego i salda migracji ogółem (na 1000 populacji) w makroregionie północno-zachodnim oraz w województwach lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim w okresach 2011–2020 i 2016–2020

Makroregion/województwo	Współczynnik przyrostu rzeczywistego (na 1000 ludności)		Współczynnik przyrostu naturalnego (na 1000 ludności)		Współczynnik salda migracji ogółem (na 1000 ludności)	
	2011–2020	2016–2020	2011–2020	2016–2020	2011–2020	2016–2020
m. północno-zachodni	0,07	-0,37	0,22	-0,29	-0,16	-0,07
lubuskie	-1,64	-2,43	-0,70	-1,53	-0,95	-0,90
wielkopolskie	1,54	1,29	1,24	0,91	0,29	0,38
zachodniopomorskie	-1,90	-2,53	-1,31	-2,02	-0,60	-0,51

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 3. Liczba powiatów i gmin województw lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego legitymujących się ubytkiem odpowiednio rzeczywistym/naturalnym/migracyjnym populacji w latach 2011, 2016, 2018 i 2020 oraz corocznie w okresach 2011–2020 i 2016–2020

Województwo	Ubytek populacji w latach			Coroczny ubytek populacji w okresie		
	2011	2016	2018	2020	2011–2020	2016–2020
Powiaty						
m. północno-zachodni (N = 70)	36/14/49 (12)	40/30/53 (25)	52/42/54 (36)	58/63/52 (49)	30/10/43 (8)	38/25/46 (21)
lubuskie (N = 14)	10/3/11 (3)	9/8/10 (7)	11/12/11 (11)	12/14/10 (10)	8/2/9 (2)	9/6/9 (6)
wielkopolskie (N = 35)	10/2/23 (2)	15/6/28 (6)	22/10/28 (10)	26/29/27 (24)	8/1/21 (1)	14/3/24 (3)
zachodniopomorskie (N = 21)	16/9/15 (7)	16/16/15 (12)	19/20/15 (15)	20/20/15 (15)	14/7/13 (5)	15/16/13 (12)
Gminy						
m. północno-zachodni (N = 421/423)	207/116/255 (84)	255/165/286 (135)	274/223/285 (180)	312/338/266 (233)	95/28/127 (14)	180/85/183 (53)
lubuskie (N = 82/83)*	46/32/53 (25)	59/50/58 (39)	63/64/57 (47)	67/77/47 (45)	21/10/18 (6)	45/25/29 (14)
wielkopolskie (N = 226)	86/36/121 (22)	108/47/137 (38)	120/72/145 (61)	143/154/137 (107)	26/3/64 (3)	67/14/94 (13)
zachodniopomorskie (N = 113/114)**	75/48/81 (37)	88/68/91 (58)	91/87/83 (72)	102/107/82 (81)	48/15/45 (5)	68/46/60 (26)

Uwaga: Symbol N oznacza całkowitą liczbę powiatów i gmin w makroregionie oraz w danym województwie. W nawiasach podano liczbę powiatów i gmin cechujących się jednocześnie ubytkiem naturalnym i migracyjnym.

* W 2015 r. została zlikwidowana gmina wiejska Zielona Góra.

** W 2019 r. została zlikwidowana gmina wiejska Ostrowice.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 4. Powiaty i gminy legitymujące się corocznym jednoczesnym ubytkiem naturalnym i migracyjnym w województwach lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim w latach 2011–2020 i 2016–2020

Województwo	2011–2020	2016–2020
	Powiaty	
lubuskie	krośniński, żarski	krośniński, nowosolski, strzelecko-drezdenecki, suleciński, żarski, żagański
wielkopolskie	Kalisz	kolski, Kalisz, Konin
zachodniopomorskie	kamiński, pyrzycki, szczecinecki, świdwiński, łobeski	białogardzki, choszczeński, drawski, gryficki, kamiński, łobeski, myśliborski, pyrzycki, sławieński, szczecinecki, świdwiński, walecki
	Gminy	
lubuskie	Gubin (1), Nowa Sól (1), Gozdnicza (1), Szprotawa (3), Żary (1), Lubsko (3)	Brody (2), Drezdenko (3), Gozdnicza (1), Gubin (1), Jasiień (3), Krosno Odrzańskie (3), Lubsko (3), Nowa Sól (1), Sulęcín (3), Szprotawa (3), Tuplice (2), Wymiarki (2), Żagań (1), Żary (1)
wielkopolskie	Chodów (2), Dąbie (3), Kalisz (1)	Chodów (2), Chodzież (1), Czarnków (1), Dąbie (3), Kalisz (1), Kolo (1), Konin (1), Okonek (3), Olszówka (2), Przedecz (3), Tarnówka (2), Turek (1), Wieleń (3)
zachodniopomorskie	Drawno (3), Trzebiatów (3), Szczecinek (1), Połczyn-Zdrój (3), Węgorzyno (3)	Barlinek (3), Bobolice (3), Choszczno (3), Dębno (3), Drawno (3), Drawsko Pomorskie (3), Dziwnów (3), Gryfice (3), Grzmiąca (2), Ińsko (3), Kozielce (2), Międzyzdroje (3), Pełczyce (3), Polanów (3), Połczyn-Zdrój (3), Pyrzyce (3), Rąbino (2), Recz (3), Resko (3), Sławno (1), Szczecinek (1), Trzebiatów (3), Tychowo (3), Wałcz (1), Węgorzyno (3), Złocieniec (3)

Uwaga: W nawiasach podano typ gminy: (1) miejska, (2) wiejska, (3) miejsko-wiejska.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Identyfikacja obszarów wyludniających się w makroregionie północno-zachodnim

W makroregionie północno-zachodnim w analizowanym okresie niemal z każdym rokiem wzrastała liczba powiatów i gmin doświadczających ubytku populacji. Do 2017 roku we wszystkich trzech województwach liczba gmin odznaczających się ujemnym saldem migracji była wyższa niż liczba tych jednostek administracyjnych cechujących się ubytkiem naturalnym ludności. W latach 2018–2020 w lubuskim i zachodniopomorskim występowała sytuacja odwrotna w tym względzie, zaobserwowana także w województwie wielkopolskim w 2020 roku. Należy podkreślić, że w 2020 roku liczba gmin o ubytku naturalnym wzrosła względem 2018 i 2019 roku we wszystkich rozpatrywanych województwach (co wynikało zarówno ze spadku liczby urodzeń, jak i wzrostu liczby zgonów – również w wyniku pandemii COVID-19), ale w wielkopolskim wzrost ten był dwukrotny (zob. tab. 3).

W badanym okresie zjawiskiem depopulacji w największym stopniu dotknięte było województwo zachodniopomorskie, gdzie 90% gmin odnotowało ubytek rzeczywisty ludności w 2020 roku, a 42% gmin doświadczało corocznego ubytku ludności w latach 2011–2020 (w podokresie 2016–2020 odsetek ten wyniósł 60%). W wielkopolskim i lubuskim w okresie 2011–2020 coroczną depopulacją dotkniętych było odpowiednio 11 i 25% ogółu gmin tych regionów (w latach 2016–2020 odpowiednio 30 i 55%). Zachodniopomorskie cechowało się też najwyższą liczbą (i odsetkiem) gmin corocznie dualnie depopulacyjnych (zob. tab. 3 i 4).

Gminy leżące w granicach rozpatrywanego makroregionu są wysoce zróżnicowane pod względem wartości współczynników przyrostu rzeczywistego, naturalnego i migracyjnego¹⁸ (zob. ryc. 1a–i). W badanych latach we wszystkich trzech województwach relatywnie najkorzystniejszą sytuacją demograficzną legitymowały się gminy zlokalizowane wokół miast powiatowych (większość tych jednostek charakteryzowała się zarówno dodatnim saldem migracji, jak i przyrostem naturalnym), najmniej korzystną zaś – głównie gminy leżące peryferyjnie w stosunku do dużego miasta.

¹⁸ Zróżnicowanie to ocenione zostało za pomocą współczynników zmienności, obliczonych dla przeskalowanych wartości współczynników przyrostu rzeczywistego, naturalnego i migracyjnego ludności (tzn. przeniesionych na oś wartości nieujemnych) – w 2020 r. wyniosły one odpowiednio: 0,42; 0,32 i 0,42.

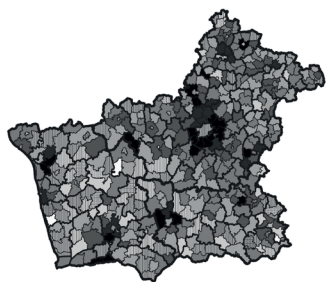
W 2020 roku spośród gmin doświadczających ubytku populacji najniższymi wartościami współczynnika przyrostu rzeczywistego (na 1000 ludności) odznaczały się w województwie zachodniopomorskim: Brojce (–21,6), Trzciesko-Zdrój (–18,7), Rąbino (–17,6) oraz Polanów, Dolice, Trzebiatów, Kamień Pomorski i Krzęcin (od –14 do –13), w lubuskim: Łęknica (–24,2), Wymiarki (–16,9) oraz Żagań, Brody, Skwierzyna, Gozdnicza i Torzym (od –15 do –13), a w wielkopolskim: Koło (–17,1), Chodów (–14,7) oraz Turek, Pyzdry i Konin (od –13,5 do –13). Najniższe wartości współczynnika przyrostu naturalnego (na 1000 ludności) w województwie zachodniopomorskim odnotowano w gminach: Trzciesko-Zdrój (–12,8), Borne Sulinowo (–11,7), Resko (–11,1), Rąbino (–10,2) oraz Moryń (–8,9), w wielkopolskim: Chodów (–11,4), Dobra (–10,5) i Koło (–8,2), a w lubuskim: Iłowa (–10,3), Gozdnicza (–9,7) i Skąpe (–8,6). Natomiast najniższymi wartościami współczynnika salda migracji (na 1000 ludności) w województwie lubuskim legitymowały się gminy: Łęknica (–16,8), Brody (–9,5), Wymiarki (–9,4) i Żagań (–8,5), w wielkopolskim: Kuślin (–11,1), Pogorzela (–10,0), Jaraczewo (–9,5), Rozdrażew (–9,3), Koło (–8,9) oraz Turek, Wierzbinek i Przedecz (–8,6), a w zachodniopomorskim: Brojce (–14,0), Dobrzany (–8,4) i Mieszkowice (–8,0).

W okresie 2011–2020 najwyższym ubytkiem liczby mieszkańców (zob. ryc. 2b) w województwie wielkopolskim legitymowały się gminy: Chodów (o 11%) oraz Czarnków, Turek, Koło, Chodzież i Konin (o 7–8%), w lubuskim: Gozdnicza (o 11%), Wymiarki (o 9%), Łęknica (o 8%) oraz Tuplice, Niegosławice, Szprotawa, Bledzew, Łagów i Dobiegniew (o 6–7%), w zachodniopomorskim zaś: Bobolice (o 10%), Rąbino i Grzmiąca (o 9%), a także Trzciesko-Zdrój, Ińsko, Polanów i Połczyn-Zdrój (o 7–8%).

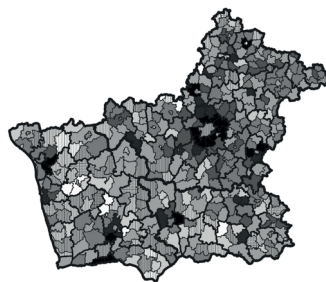
Z kolei w latach 2016–2020 spośród wszystkich gmin rozważanego makroregionu najwyższym ubytkiem populacji legitymowały się położone w województwie lubuskim gminy: Gozdnicza i Wymiarki (odpowiednio o 6 i 4,5%), zlokalizowane w wielkopolskim: Chodów i Koło (odpowiednio o 5,9% i 4,7%) oraz w zachodniopomorskim: Rąbino (o 5,7%), a także Grzmiąca, Bobolice, Trzciesko-Zdrój i Dobrzany (o 4,5–5%), (zob. ryc. 2a).

Przyrost rzeczywisty (na 1000 ludności)

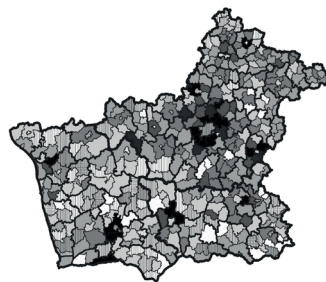
a) 2011

b) 2016

c) 2020

Przyrost naturalny (na 1000 ludności)

d) 2011

e) 2016

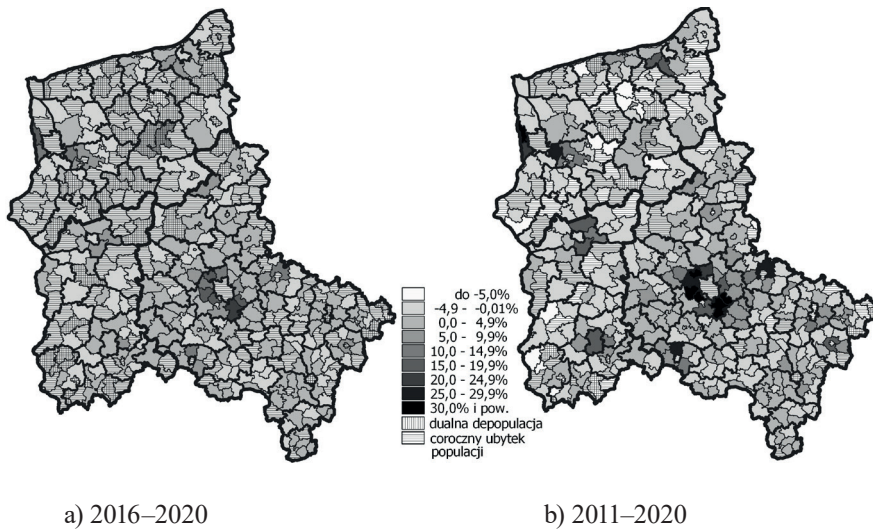
f) 2020

Rycina 1. Współczynniki przyrostu rzeczywistego, naturalnego oraz salda migracji populacji gmin województw lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego w latach 2011, 2016 i 2020 (na 1000 ludności)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

a) 2016–2020

b) 2011–2020

Rycina 2. Zmiany stanu ludności populacji w województwach lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim w latach 2016–2020 i 2011–2020¹⁹

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gminy, w których odnotowano najwyższy spadek liczby mieszkańców, doświadczały corocznego ubytku populacji w okresie 2011–2020 lub w podokresie 2016–2020 (zob. tab. 5). W obszarach tych współczynniki przyrostu naturalnego i salda migracji, obliczone jako średnie dla badanych okresów, były ujemne (przy czym nie wszystkie te gminy cechowały się coroczną depopulacją dualną.

¹⁹ Na ryc. 2 uwagę zwracają gminy miejsko-wiejskie Drawsko Pomorskie i Złocieniec (położone w powiecie drawskim, w woj. zachodniopomorskim), wykazujące przyrost populacji w badanych okresach, przy corocznie odnotowywanej w latach 2016–2020 ujemnej wartości współczynnika przyrostu rzeczywistego ludności na skutek obu czynników. Wzrost liczby mieszkańców tych obszarów był efektem zmian granic administracyjnych – powierzchnie wspomnianych dwóch gmin zostały w 2019 r. powiększone o tereny gminy wiejskiej Ostrowice (którą zlikwidowano). Wzrost liczby ludności na skutek zmian granic administracyjnych miał miejsce również w przypadku miasta Zielona Góra, do którego w 2015 r. przyłączono gminę wiejską Zielona Góra.

Tabela 5. Wartości współczynników przyrostu rzeczywistego, naturalnego i salda migracji ogółem (na 1000 populacji) w gminach makroregionu północno-zachodniego legitymujących się najwyższym ubytkiem liczby ludności (%) w okresach 2011–2020 i 2016–2020

GMINA	2011–2020				GMINA	2016–2020			
	ubytek ludności (%)	WM	WN	WRZ		ubytek ludności (%)	WM	WN	WRZ
Chodów (2) W	-11,4	-7,9	-6,2	-14,2	Gozdnica (1) L	-6,1	-5,6	-8,4	-14,1
Gozdnica (1) L	-11,3	-5,3	-7,0	-12,3	Chodów (2) W	-5,9	-9,7	-5,8	-15,5
Bobolice (3) Z	-9,6	-8,4	-2,0	-10,3	Rąbino (2) Z	-5,7	-7,8	-7,0	-14,8
Rąbino (2) Z	-9,0	-7,6	-3,9	-11,5	Grzmiąca (2) Z	-5,0	-11,7	-4,0	-15,7
Grzmiąca (2) Z	-8,6	-9,5	-1,6	-11,1	Bobolice (3) Z	-4,8	-9,4	-3,2	-12,5
Czarnków (1) W	-8,2	-8,3	-0,6	-8,9	Koło (1) W	-4,7	-7,4	-3,6	-11,0
Turek (1) W	-8,1	-9,0	-1,0	-10,0	Trzcimsko-Zdrój (3) Z	-4,7	-3,7	-7,9	-11,6
Trzcimsko-Zdrój (3) Z	-8,0	-3,2	-5,2	-8,4	Dobrzany (3) Z	-4,6	-9,4	-1,2	-10,7
Koło (1) W	-8,0	-7,1	-1,9	-9,0	Wymiarki (2) L	-4,5	-4,1	-6,5	-10,6
Łęknica (1) L	-7,8	-9,2	0,0	-9,3	Mieszkowice (3) Z	-4,3	-8,4	-1,1	-9,5
Chodzież (1) W	-6,9	-4,7	-2,9	-7,6	Kozielce (2) Z	-4,2	-6,5	-4,0	-10,5
Konin (1) W	-6,9	-6,5	-1,6	-8,1	Chodzież (1) W	-4,1	-5,3	-4,5	-9,8
Polanów (3) Z	-6,8	-6,5	-1,8	-8,3	Krzęcin (2) Z	-4,1	-6,6	-2,3	-8,9
Połczyn-Zdrój (3) Z	-6,7	-4,6	-4,1	-8,8	Sławoborze (2) Z	-4,0	-2,1	-7,7	-9,8
Niegostawice (2) L	-6,7	-5,5	-1,3	-6,8	Ińsko (3) Z	-4,0	-6,9	-6,6	-13,5

Uwaga: W nawiasach podano typ gminy: (1) miejska, (2) wiejska, (3) miejsko-wiejska.

Symbole: L, W, Z oznaczają odpowiednio województwo lubuskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie.

Symbole: WM, WN, WRZ oznaczają współczynniki odpowiednio salda migracji ogółem, przyrostu naturalnego i przyrostu rzeczywistego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zaawansowanie starości demograficznej na obszarach depopulacyjnych makroregionu północno-zachodniego

W 2020 roku w makroregionie północno-zachodnim odsetek osób w wieku 65+ lat wyniósł 18% (zob. tab. 6) i był o 0,3 punktu procentowego (p.p.) wyższy od odsetka tej subpopulacji w makroregionie północnym oraz o 1,5 p.p. niższy od najstarszego z makroregionów – centralnego. W analizowanym makroregionie obserwowana była nieduża, choć wyraźna liczebna przewaga subpopulacji seniorów względem frakcji dzieci (w 2020 r. wynosząca 114 osób w wieku 65+ lat na 100 dzieci w wieku 0–14 lat). Odnosząc się porównawczo do pozostałych makroregionów, należy zaznaczyć, że przewaga ta była najwyższa w odniesieniu do makroregionu centralnego, a najniższa w makroregionach północnym i województwie mazowieckim (i wyniosła odpowiednio 145, 112 i 112 osób starszych na 100 dzieci).

Spośród województw makroregionu północno-zachodniego w 2020 roku najwyższym zaawansowaniem starości demograficznej legitymowało się zachodniopomorskie i (tylko nieco niższym) lubuskie, o czym świadczą zarówno wartości odsetka ludności starszej (wyższe niż średnia dla makroregionu), jak i indeksu starości (wskazujące na znaczącą przewagę frakcji seniorów nad subpopulacją dzieci). W województwie wielkopolskim odsetek osób w wieku 65+ lat ocenić również można jako relatywnie wysoki, ale współwystępował on ze względnie wysokim odsetkiem dzieci, w efekcie czego nadwyżka starszego odłamu ludności względem młodszego była niewielka (zob. tab. 6).

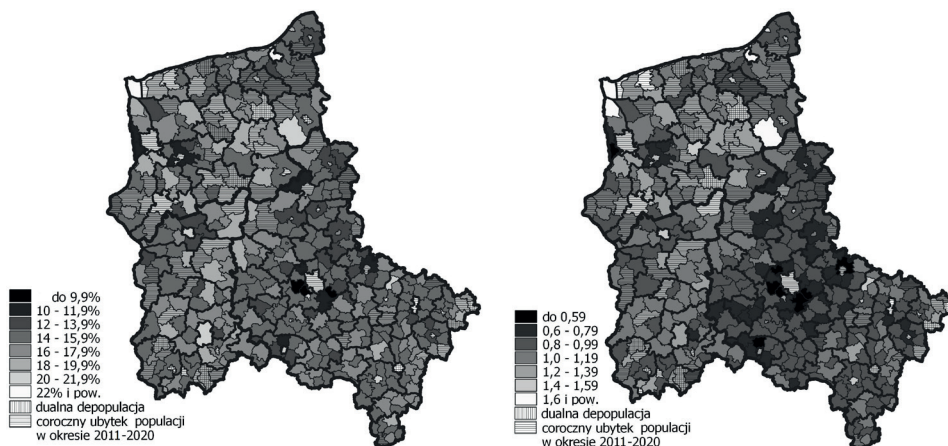
W latach 2011–2020 we wszystkich województwach tworzących analizowany makroregion postęp procesu starzenia się populacji był znaczny. Najwyższy wzrost odsetka osób w wieku 65+ lat wystąpił w zachodniopomorskim (o 6,5 p.p.), najniższy zaś w wielkopolskim (o 4,9 p.p.). Porównawczo warto odnieść się do pierwszej dekady XXI wieku, w czasie której wzrost odsetka seniorów w omawianych województwach był relatywnie niski (wyniósł 1–1,5 p.p.).

Gminy leżące w granicach makroregionu północno-zachodniego są wysoce zróżnicowane pod względem zaawansowania starości demograficznej. Relatywnie młodsze obszary (tj. cechujące się niższymi wartościami odsetka seniorów oraz indeksu starości) zlokalizowane są w pobliżu miast (są to zazwyczaj gminy wiejskie lub miejsko-wiejskie), najstarsze zaś najczęściej położone są peryferyjnie w stosunku do miast lub stanowią miasta (zob. ryc. 3 i 4).

Tabela 6. Odsetek ludności w wieku 65+ lat i wartości indeksu starości w makroregionie północno-zachodnim oraz w województwach lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim w latach 2001 i 2011–2020

Makroregion/ województwo	2001	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Odsetek osób w wieku 65+ lat w populacji ogółem (%)											
m. północno-zachodni	11,4	12,5	13,0	13,6	14,2	14,9	15,5	16,2	16,8	17,4	18,0
lubuskie	11,1	12,1	12,7	13,4	14,1	14,8	15,5	16,2	16,9	17,6	18,2
wielkopolskie	11,4	12,4	13,0	13,5	14,1	14,6	15,2	15,7	16,3	16,8	17,3
zachodniopomorskie	11,3	12,7	13,2	13,9	14,6	15,4	16,2	17,0	17,7	18,5	19,2
Indeks starości (L_{65+}/L_{0-14})											
m. północno-zachodni	0,60	0,80	0,84	0,88	0,92	0,96	1,00	1,03	1,07	1,10	1,14
lubuskie	0,59	0,79	0,83	0,88	0,93	0,98	1,02	1,06	1,10	1,15	1,20
wielkopolskie	0,59	0,77	0,81	0,84	0,88	0,91	0,94	0,97	0,99	1,02	1,04
zachodniopomorskie	0,62	0,86	0,91	0,96	1,01	1,07	1,12	1,17	1,22	1,27	1,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rycina 3. Odsetek osób w wieku 65+ lat w populacji gmin województw lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego w 2020 r.

Rycina 4. Wartości indeksu starości w gminach województw lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2011–2020 we wszystkich gminach analizowanego makroregionu zaobserwowano postęp procesu starzenia się populacji. Najwyższy wzrost odsetka seniorów (wynoszący 7,5–9 p.p.) odnotowany został w następujących miastach i obszarach miejsko-wiejskich: Słupca, Koło, Czarnków, Konin (woj. wielkopolskie), Międzyzdroje, Dziwnów, Stargard, Kołobrzeg, Kamień Pomorski, Wałcz, Darłowo, Koszalin, Świnoujście, Myślibórz (zachodniopomorskie) oraz Nowa Sól, Gorzów Wielkopolski, Żary i Żagań (lubuskie).

Spśród gmin corocznie depopulacyjnych w okresie 2011–2020 najwyższym odsetkiem (20–23%) subpopulacji w wieku 65+ lat w 2020 roku legitymowały się w województwie lubuskim miasta: Nowa Sól, Żary i Gozdnicza, w wielkopolskim miasta: Konin, Kalisz, Koło, Poznań, Turek, Chodzież i Czarnków oraz gmina wiejska Chodów, a w zachodniopomorskim miasta: Szczecin, Darłowo, Stargard, Wałcz, Sławno, Szczecinek oraz gminy miejsko-wiejskie: Międzyzdroje, Kamień Pomorski, Połczyn-Zdrój i Myślibórz (zob. ryc. 3). Najwyższą przewagę (dwukrotną) subpopulacji najstarszej względem najmłodszej odnotowano w położonej w województwie zachodniopomorskim gminie miejsko-wiejskiej Międzyzdroje. Kolejną najwyższą przewagę (160–180 osób w wieku 65+ lat na 100 dzieci w wieku 0–14 lat) charakteryzowały się zlokalizowane w województwie wielkopolskim miasta: Konin, Kalisz, Koło, Chodzież i Turek oraz gmina wiejska Chodów, położone w lubuskim miasto Gozdnicza, a w zachodniopomorskim miasto: Darłowo, Szczecin i Wałcz oraz gminy miejsko-wiejskie Kamień Pomorski i Połczyn-Zdrój (zob. ryc. 4).

Podsumowanie

Makroregion północno-zachodni jest wysoce zróżnicowany pod względem sytuacji demograficznej. W drugiej dekadzie XXI wieku proces wyludniania, podobnie jak starzenia się populacji, postępował we wszystkich trzech województwach, ale w największym stopniu problemem tym dotknięte było zachodniopomorskie. Region ten charakteryzował się najwyższym odsetkiem gmin corocznie wyludniających się (w tym wysokim udziałem gmin dualnie depopulacyjnych) oraz największą nadwyżką subpopulacji seniorów względem frakcji dzieci. Względnie niższą intensywnością procesu depopulacji oraz niższym zaawansowaniem starości demograficznej w badanym okresie legitymowało się wielkopolskie. Większość najstarszych demograficznie gmin rozpatrywanego makroregionu to obszary corocznie depopulacyjne w badanym okresie.

W kształtowaniu się struktur i przebiegu procesów ludnościowych regionów istotną rolę odgrywają przede wszystkim czynniki ekonomiczne i społeczne, ale znaczenie mają także uwarunkowania historyczne, geograficzne i kulturowe. Województwa lubuskie i zachodniopomorskie stanowią część tzw. Ziemi Odzyskanych, które po II wojnie światowej zajmowane były przez ludność przesiedlaną ze Wschodu (niejednorodną etnicznie)²⁰. Przygraniczne położenie tych regionów w pewnym stopniu przyczyniło się do większej otwartości mieszkańców na wzorce kulturowe i idee z Zachodu, ale także sprzyjało podejmowaniu decyzji o migracji zagranicznej.

W tym miejscu warto wspomnieć, że lubuskie i zachodniopomorskie odbiegają pod względem tempa przemian w obrębie wzorców rodziny od większości pozostałych regionów (w szczególności obszarów położonych w południowo-wschodniej części kraju)²¹, o czym świadczy m.in. najwyższy odsetek urodzeń pozamałżeńskich²² oraz późniejszy wiek wstępowania w pierwszy związek małżeński²³.

Spośród analizowanych województw (ale również względem pozostałych tych jednostek administracyjnych) relatywnie najkorzystniejszą sytuacją społeczno-gospodarczą odznacza się wielkopolskie²⁴. Jest to region atrakcyjny osiedleńczo i inwestycyjnie, posiadający dobrze rozwiniętą sieć połączeń drogowych

²⁰ Zob. m.in. Hanna Kurowska, „Starzenie się ludności województwa lubuskiego”, w: *Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska (Warszawa: RRL, 2017), 73–98; Magdalena Mojsiewicz, Barbara Batóg, „Migracje wewnętrzne ludności w województwie zachodniopomorskim”, w: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego*, 88–112; Magdalena Wegner, Anna Kamińska, „Sytuacja demograficzna województwa zachodniopomorskiego – stan obecny i perspektywy”, w: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego*, 23–34; Robert Wróbel, „Specyfika sytuacji demograficznej województwa lubuskiego na tle Polski”, w: *Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego*, 35–56.

²¹ Zob. m.in. Irena Machaj, „Kondycja rodziny a potencjał rozwojowy województwa zachodniopomorskiego”, w: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego*, 156–170.

²² W 2020 r. w obu województwach odsetek urodzeń pozamałżeńskich wyniósł 42% (najniższą jego wartość odnotowano w podkarpackim i małopolskim – odpowiednio 14 i 15%; w wielkopolskim wyniósł 30%) – dane GUS.

²³ W 2020 r. mediana wieku zawarcia pierwszego małżeństwa w przypadku mężczyzn i kobiet wyniosła w zachodniopomorskim odpowiednio 30,9 i 28,6 lat, a w lubuskim odpowiednio 30,3 i 27,9 lat. Podobne wartości odnotowano w dolnośląskim (odpowiednio 30,5 i 28,3 lat). Najniższą medianą wieku charakteryzowały się podkarpackie (odpowiednio 28,6 i 26,5 lat) i lubelskie (odpowiednio 28,9 i 26,8 lat) – dane GUS.

²⁴ W wielkopolskim w 2020 r. odnotowano jedną z wyższych w kraju (po województwach mazowieckim i dolnośląskim) wartość PKB *per capita* (wynoszącą 66,2 tys. zł). Lubuskie i zachodniopomorskie uplasowały się pod tym względem na środkowych pozycjach w rankingu regionów, ale wskaźniki te były niższe od średniej krajowej – dane GUS.

i kolejowych (w tym dostęp do korytarzy komunikacji międzynarodowej) oraz port lotniczy. Województwo to stanowi ważny ośrodek przemysłowy i rolniczy w kraju. Ponadto region ten legitymuje się m.in. relatywnie wysokim stopniem przedsiębiorczości mieszkańców, wysokim poziomem jakości życia, niską stopą bezrobocia²⁵, dużym udziałem pracowników wysoko wykwalifikowanych. Stolica województwa jest ważnym w regionie (ale i w skali kraju) ośrodkiem akademickim, naukowo-badawczym i gospodarczym²⁶.

Lubuskie jest województwem atrakcyjnym inwestycyjnie, co w znacznym stopniu wynika z jego przygranicznego położenia oraz posiadania dobrze rozwiniętego układu połączeń drogowych i kolejowych, ale jednocześnie region ten boryka się z licznymi problemami natury społeczno-gospodarczej (m.in. niedoborem wykwalifikowanych pracowników, relatywnie niską aktywnością zawodową mieszkańców, niską innowacyjnością i słabo rozwiniętym sektorem B+R, niezbyt dobrym stanem technicznym wielu dróg lokalnych). Istotną rolę w gospodarce regionu odgrywa współpraca handlowa z innymi krajami (głównie Niemcami). Województwo to ma dwie stolice – Zieloną Górę i Gorzów Wielkopolski (przy czym miasta te są wysoce konkurencyjne wobec siebie, w wyniku czego nie rozwinęły dostatecznie dobrze funkcji metropolitalnych)²⁷.

Atutem województwa zachodniopomorskiego jest jego położenie (przy granicy z Niemcami, z dostępem do rzeki Odry, nadmorskie), ułatwiające współpracę z partnerami zagranicznymi (głównie sąsiadującymi landami niemieckimi). Barierą w rozwoju gospodarczym regionu są m.in. słabo rozwinięta sieć komunikacyjna drogowa i kolejowa (wewnątrz- i międzyregionalna) oraz niewykorzystane w pełni możliwości transportowe dróg wodnych. Znaczną część województwa stanowią obszary popegeerowskie, doświadczające wielu problemów natury społeczno-ekonomicznej²⁸.

²⁵ Zgodnie z danymi GUS, w 2020 r. w województwie wielkopolskim odnotowano najniższą spośród województw stopę bezrobocia (3,7%), a w lubuskim i zachodniopomorskim wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 6,3% i 8,4% (najwyższą jego wartością cechowało się warmińsko-mazurskie – 10,2%).

²⁶ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030*, Zarząd Województwa Wielkopolskiego, dostęp 25.08.2022, <https://wrot.umww.pl/wp-content/uploads/2020/01/Strategia-Wielkopolska-2030.pdf>; Agnieszka Ziomek, „Sytuacja na rynku pracy w województwie wielkopolskim”, w: *Sytuacja demograficzna Wielkopolski*, 125–139.

²⁷ *Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030*, załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r., Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, dostęp 25.08.2022, https://bip.lubuskie.pl/system/obj/51530_SRWL_2030__czysty OST_19.02.2021.pdf.

²⁸ *Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do 2030*, Wydział Zarządzania Strategicznego, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, dostęp 25.08.2022, <https://>

Wiele gmin corocznie depopulacyjnych to społeczne, ekonomiczne lub ekonomiczno-społeczne obszary problemowe²⁹. W makroregionie północno-zachodnim w ten sposób sklasyfikowanych zostało 90 tych jednostek administracyjnych. Najwięcej takich obszarów (57) wyróżniono w zachodniopomorskim (gminy te położone były głównie w południowej, centralnej oraz wschodniej części regionu i stanowiły połowę ogółu gmin tego województwa). W zdecydowanej większości przyczyną negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych był „szok transformacyjny”, jakiego doznały te obszary po 1989 roku, głównie w związku z „upadkiem rolnictwa uspołecznionego oraz powiązanego z nim przetwórstwa rolno-spożywczego”. W lubuskim do obszarów problemowych zakwalifikowano 15 gmin (w większości usytuowanych na obrzeżach województwa) – były to głównie obszary przygraniczne oraz tzw. izolowane (czyli doświadczające lokalnych problemów społeczno-ekonomicznych). Natomiast w wielkopolskim wyróżniono 18 obszarów problemowych (zlokalizowanych głównie na obrzeżach województwa), zakwalifikowanych do trzech typów: „szoku transformacyjnego” (gminy sąsiadujące z województwem wielkopolskim) oraz „izolowane” i „wewnętrzne peryferie” (obszary położone głównie na obrzeżach wschodniej części regionu)³⁰.

Procesów depopulacyjnych najczęściej nie da się cofnąć, co najwyżej – poprzez odpowiednie działania – można spowolnić tempo ich przebiegu oraz złagodzić skutki. Inicjatywy te powinny mieć długookresowy charakter i obejmować zarówno sferę gospodarczą, jak i społeczną (tak aby dany obszar był możliwie atrakcyjny zarówno pod względem inwestycyjnym, jak i osiedleńczym), przy czym ich efekty mogą być widoczne dopiero po pewnym czasie³¹. Działania te powinny być wieloaspektowe i dotyczyć m.in. takich obszarów, jak: rynek pracy, opieka społeczna, opieka zdrowotna, edukacja, inwestycje, gospodarka mieszkaniowa, w rezultacie

bip.rbip.wzp.pl/sites/bip.wzp.pl/files/articles/srwz2030size0.pdf; Lidia Mierzejewska, „Debata panelowa”, w: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego*, 200–202.

²⁹ Obszary problemowe zostały wyróżnione dla potrzeb strategii rozwoju kraju i zdefiniowane następująco: obszary „o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne” (KSRR 2030, 117). Por. Jerzy Bański, „Problemy”, 93–102; Eberhardt, *Regiony*.

³⁰ Przemysław Śleszyński, Jerzy Bański, Marek Degórski, Tomasz Komornicki, *Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na 2018 r.* (Warszawa: PAN, 2019), 9–12, dostęp 29.08.2022, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>.

³¹ Zob. Dmitrowicz-Życka, Brzezińska, „Depopulacja”, 83; KSRR 2030; Szukalski, „Depopulacja: dlaczego”, 4; tenże, „Depopulacja w Polsce w 2019 r.”, 5.

w sposób bezpośredni lub pośredni wpływając na podniesienie poziomu dzietności, zmniejszenie poziomu umieralności poprzez poprawę stanu zdrowia mieszkańców oraz zwiększenie napływu ludności³². Szczególnie istotne są działania związane z polityką rodzinną – ukierunkowane powinny być one na „wzmacnianie rodziny, tworzenie warunków do powstawania rodzin, ich rozwoju, wychowania dzieci, zapewnienia trwałego następstwa pokoleń”³³.

Inicjatywy mające na celu przeciwdziałanie lub łagodzenie niekorzystnych następstw procesów ludnościowych stanowią jedno z wyzwań³⁴ polityki regionalnej³⁵ w Polsce, zdefiniowanych w ramach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Bibliografia

- Abramowska-Kmon, Anita. „O nowych miarach zaawansowania procesu starzenia się ludności”. *Studia Demograficzne* 1 (2011): 3–22.
- Bański, Jerzy. „Problemy demograficzne obszarów wiejskich”. *Studia i Raporty IUNG – PIB* 12 (2008): 93–102.
- Dmitrowicz-Życka, Katarzyna, Agnieszka Brzezińska. „Depopulacja województwa zachodniopomorskiego: przyczyny i skutki demograficzne”. W: *Depopulacja: uwarunkowania i konsekwencje*, red. Józefina Hrynkiewicz, Grzegorz Ślusarz, 73–83. Warszawa: GUS, RRL, 2020.
- Eberhardt, Piotr. *Regiony wyludniające się w Polsce*. Wrocław: IGiPZ PAN, 1989.
- ESPON. *Fighting Rural Depopulation in Southern Europe*. 2018. Dostęp 24.04.2022. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/af-espon_spain_02052018-en.pdf.

³² Zob. m.in. Wróbel, „Specyfika”.

³³ Hrynkiewicz, „Zakończenie”, w: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego*, 222.

³⁴ Do pozostałych wyzwań należą: „Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska; Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego; Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek; Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach; Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami; Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych” (KSRR 2030, 6).

³⁵ Polityka regionalna to „skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych regionów”. Prowadzona jest w kontekście zrównoważonego rozwoju kraju, który ma na celu „zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych terytoriów, a w szczególności wspomaga rozwój tych obszarów, które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego lub utraciły funkcje społeczno-gospodarcze” (KSRR 2030, 4).

- ESPON. *Shrinking Rural Regions in Europe*. 2017. Dostęp 24.04.2022. <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20Policy%20Brief%20on%20Shrinking%20Rural%20Regions.pdf>.
- Fihel, Agnieszka, Marek Okólski. „Population Decline in the Post-Communist Countries of the European Union”. *Population & Societies* 567 (2019): 1–4.
- Gawryszewski, Andrzej. „Wiejskie obszary wyludniające się, 1961–1985”. *Prace Geograficzne* 152 (1989): 91–106.
- GUS. *Klasyfikacja NUTS w Polsce*. Dostęp 30.01.2022. <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/klasyfikacja-nuts/klasyfikacja-nuts-w-polsce/>.
- Heffner, Krystian. „Przebieg procesów depopulacyjnych na Opolszczyźnie”. W: *Procesy wyludniania się wsi w regionie opolskim*, red. Krystian Heffner, 7–50. Opole: Instytut Śląski, 1990.
- Heffner, Krystian, Agnieszka Latocha. „Depopulacja i zanikające wsie w strukturze obszarów wiejskich pogranicza polsko-czeskiego”. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna* 55 (2021): 67–89.
- Holzer, Jerzy Zdzisław. *Demografia*. Warszawa: PWE, 2003.
- Hrynkiewicz, Józefina. „Depopulacja wyzwaniem polityki ludnościowej”. W: *Depopulacja: uwarunkowania i konsekwencje*, red. Józefina Hrynkiewicz, Grzegorz Ślusarz, 19–37. Warszawa: GUS, RRL, 2020.
- Hrynkiewicz, Józefina. „Zakończenie”. W: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, 221–223. Warszawa: RRL, 2017.
- Hrynkiewicz Józefina, Alina Potrykowska, red. *Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*. Warszawa: RRL, 2017.
- Hrynkiewicz Józefina, Alina Potrykowska, red. *Sytuacja demograficzna Wielkopolski jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*. Warszawa: RRL, 2017.
- Hrynkiewicz Józefina, Alina Potrykowska, red. *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*. Warszawa: RRL, 2017.
- Kantor-Pietraga, Iwona. *Systematyka procesu depopulacji miast na obszarze Polski od XIX do XXI wieku*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014.
- Kowaleski, Jerzy Tadeusz, Anna Majdzińska. „Miary i skale zaawansowania starości demograficznej”. W: *Wprowadzenie do gerontometrii*, red. Agnieszka Rossa, 7–34. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2012.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030). (2019). Dostęp 7.06.2022. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>.
- Kurowska, Hanna. „Starzenie się ludności województwa lubuskiego”. W: *Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, 73–98. Warszawa: RRL, 2017.

- Machaj, Irena. „Kondycja rodziny a potencjał rozwojowy województwa zachodniopomorskiego”. W: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hryniewicz, Alina Potrykowska, 156–170. Warszawa: RRL, 2017.
- Majdzińska, Anna. „Obszary depopulacyjne w Polsce w latach 2002–2014”. *Studia Demograficzne* 173 (2018), 1: 23–54.
- Maksimowicz, Alicja. „Przemiany struktury ludności według wieku”. W: *Teoria przejścia demograficznego*, red. Marek Okólski, 266–289. Warszawa: PWE, 1990.
- Mierzejewska, Lidia. „Debatę panelową”. W: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hryniewicz, Alina Potrykowska, 200–202. Warszawa: RRL, 2017.
- Mojsiewicz, Magdalena, Barbara Batóg. „Migracje wewnętrzne ludności w województwie zachodniopomorskim”. W: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hryniewicz, Alina Potrykowska, 88–112. Warszawa: RRL, 2017.
- Pinilla, Vicente, Luis Antonio Sáez. *Rural Depopulation in Spain: Genesis of a Problem and Innovative Policies*. CEDDAR, 2017. Dostęp 24.04.2022. https://sspa-network.eu/wp-content/uploads/Informe-CEDDAR-def-1_EN-GB-1.pdf.
- Rosset, Edward. *Ludzie starzy: studium demograficzne*. Warszawa: PWE, 1967.
- Rosset, Edward. *Proces starzenia się ludności: studium demograficzne*. Warszawa: PWG, 1959.
- Rosset, Edward. „Człowiek stary a społeczeństwo”. *Studia Demograficzne* 25 (1971).
- Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030*. Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r. Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Dostęp 25.08.2022. https://bip.lubuskie.pl/system/obj/51530_SRWL_2030_czysty_OST_19.02.2021.pdf, https://bip.lubuskie.pl/system/obj/50183_Zalacznik_do_SRWL_2030.pdf
- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030*. Zarząd Województwa Wielkopolskiego. Dostęp 25.08.2022. <https://wrot.umww.pl/wp-content/uploads/2020/01/Strategia-Wielkopolska-2030.pdf>
- Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do 2030*. Wydział Zarządzania Strategicznego, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego. Dostęp 25.08.2022. <https://bip.rbip.wzp.pl/sites/bip.wzp.pl/files/articles/srwz2030size0.pdf>
- Szukalski, Piotr. „Depopulacja w Polsce – kilka refleksji”. W: *Depopulacja: uwarunkowania i konsekwencje*, red. Józefina Hryniewicz, Grzegorz Ślusarz, 167–170. Warszawa: GUS, RRL, 2020.
- Szukalski, Piotr. „Depopulacja – wybrane konsekwencje dla lokalnej polityki społecznej”. *Polityka Społeczna* (2019), 10: 10–15.

- Szukalski, Piotr. „Depopulacja: dlaczego o niej nie mówimy?”. *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny* 6 (2019): 1–7. Dostęp 8.02.2022. <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/30977>.
- Szukalski, Piotr. „Depopulacja w Polsce w 2019 r?”. *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny* 10 (2019): 1–5. Dostęp 8.02.2022. <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/31951>.
- Szukalski, Piotr. *Depopulacja województwa zachodniopomorskiego – terażniejszość i przyszłość*. Opracowanie przygotowane na zlecenie Zachodniopomorskiego Urzędu Marszałkowskiego, 2015. Dostęp 15.02.2022. <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/17535>.
- Szukalski, Piotr. „Demograficzno-społeczne konsekwencje depopulacji w województwie łódzkim”. *Problemy Społeczne, Polityka Społeczna w Regionie Łódzkim* 15 (2015): 3–20.
- Szukalski, Piotr. „Depopulacja dużych miast w Polsce”. *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny* (2014), 7: 2–5. Dostęp 8.02.2022. <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/5090>.
- Śleszyński, Przemysław. „Migracje wewnętrzne”. W: *Sytuacja demograficzna Polski: raport 2020–2021*, 159–197. Warszawa: RRL, 2021.
- Śleszyński, Przemysław. „Współczesne i prognozowane uwarunkowania demograficzno-migracyjne w rozwoju miejskiego systemu osadniczego Polski”. *Konwersatorium Wiedzy o Mieście* 29 (2016), 1: 97–106.
- Śleszyński, Przemysław, Jerzy Bański, Marek Degórski, Tomasz Komornicki. *Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na 2018 r.* Warszawa: PAN, 2019. Dostęp 29.08.2022. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>.
- US w Poznaniu. *Procesy demograficzne w województwie wielkopolskim w latach 1995–2019 oraz w perspektywie do 2040 r.* 2019. Dostęp 5.03.2022. <https://bip.stat.gov.pl/organizacja-statystyki-publicznej/rzadowa-rada-ludnosciowa/publikacje-rzadowej-rady-ludnosciowej/dylematy-rozwoju-demograficznego-polski-w-ujeciu-regionalnym-w-xxi-wieku/>.
- US w Szczecinie. *Depopulacja województwa zachodniopomorskiego. Uwarunkowania i konsekwencje* 2019. Dostęp 5.03.2022. <https://bip.stat.gov.pl/organizacja-statystyki-publicznej/rzadowa-rada-ludnosciowa/publikacje-rzadowej-rady-ludnosciowej/dylematy-rozwoju-demograficznego-polski-w-ujeciu-regionalnym-w-xxi-wieku/>.
- US w Zielonej Górze. *Procesy demograficzne w województwie lubuskim w latach 2000–2019 oraz w perspektywie do 2030 r.* 2019. Dostęp 5.03.2022. <https://bip.stat.gov.pl/organizacja-statystyki-publicznej/rzadowa-rada-ludnosciowa/publikacje-rzadowej-rady-ludnosciowej/dylematy-rozwoju-demograficznego-polski-w-ujeciu-regionalnym-w-xxi-wieku/>.

- Wegner, Magdalena, Kamińska, Anna. „Sytuacja demograficzna województwa zachodniopomorskiego – stan obecny i perspektywy”. W: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, 23–34. Warszawa: RRL, 2017.
- Wesołowska, Monika. „Depopulacja wsi – szansa czy zagrożenie dla przestrzeni wiejskiej?”. *Studia KPZK* (2016): 250–273.
- Wróbel, Robert. „Specyfika sytuacji demograficznej województwa lubuskiego na tle Polski”. W: *Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, 35–56. Warszawa: RRL, 2017.
- Ziomek, Agnieszka. „Sytuacja na rynku pracy w województwie wielkopolskim”. W: *Sytuacja demograficzna Wielkopolski jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, 125–139. Warszawa: RRL, 2017.

Dane źródłowe

Eurostat database. Dostęp 30.07.2021. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

GUS (BDL – Bank Danych Lokalnych). Dostęp 20.11.2021. <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

GUGiK. Dostęp 25.04.2022. <http://www.gugik.gov.pl/pzgak/dane-bez-oplat/dane-z-panstwowego-rejestru-granic-i-powierzchni-jednostek-podzialow-terytorialnych-kraju-prg>.

Abstrakt

Procesy depopulacyjne są efektem sukcesywnego ubytku rzeczywistego ludności, wynikającego z ubytku naturalnego lub migracyjnego populacji. Czynniki te mogą występować jednocześnie na danym obszarze lub tylko jeden z nich może generować ubytek populacji. Procesy depopulacyjne powodują wiele negatywnych konsekwencji, zarówno demograficznych, społecznych, jak i ekonomicznych.

Celem głównym przedstawionych w opracowaniu analiz było wskazanie obszarów makroregionu północno-zachodniego (tj. powiatów i gmin leżących w granicach administracyjnych województw lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego) corocznie doświadczających procesu depopulacji w drugiej dekadzie XXI wieku (tj. w latach 2011–2020 oraz w podokresie 2016–2020). Cel pośredni stanowiła identyfikacja czynników depopulacji w wymienionych obszarach i latach. Z kolei celem dodatkowym była ocena zaawansowania gmin depopulacyjnych pod względem starości demograficznej w 2020 roku.

Makroregion północno-zachodni jest zróżnicowany pod względem sytuacji demograficznej. W drugiej dekadzie XXI wieku, spośród tworzących go województw, korzystniejszym

jej obrazem legitymowało się wielkopolskie. Na obszarze każdego z województw makroregionu znajdują się powiaty i gminy doświadczające corocznie ubytku ludności, zarówno z powodu czynnika naturalnego, jak i migracyjnego. Większość najstarszych demograficznie powiatów i gmin makroregionu to obszary depopulacyjne.

W opracowaniu wykorzystano dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące ruchu naturalnego i migracyjnego populacji oraz struktury ludności według wieku w latach 2011–2020 w województwach, powiatach i gminach położonych w granicach makroregionu północno-zachodniego.

Identifying areas of depopulation in the Northwest Macroregion and evaluating them in terms of the extent of demographic ageing

Abstract

Depopulation processes are the result of a successive actual decrease in population, resulting from natural or migratory population loss. These factors can occur simultaneously in a given area, or just one can generate population loss. Depopulation processes cause many negative consequences, whether demographic, social or economic.

The main aim of the research described in the article was to identify the areas of the Northwest Macroregion (i.e., the counties and municipalities located within the administrative boundaries of Lubuskie, Wielkopolskie and Zachodniopomorskie voivodeships) annually experiencing the depopulation process in the second decade of the 21st century (i.e., 2011–2020 and the 2016–2020 sub-period). The secondary objective was to identify the factors of depopulation in the above areas and years. An additional objective was to assess the progression of depopulating municipalities in terms of demographic old age in 2020.

The Northwest Macroregion is diverse in terms of its demographic situation. In the 2010s, the Wielkopolskie Voivodeship was in the most favorable situation. On the territory of each of the Macroregion's voivodeships there are counties and municipalities experiencing population loss every year, both due to natural and migration factors. Most of the Macroregion's demographically oldest counties and municipalities are areas of depopulation. The study uses data from the Central Statistical Office on vital statistics and migratory population movement and population structure by age in 2011–2020 in the voivodeships, counties and municipalities located within the borders of the Northwest Macroregion.

Cytowanie

Anna Majdzińska, „Identyfikacja obszarów depopulacyjnych w makroregionie północno-zachodnim i ich ocena pod względem zaawansowania starości demograficznej”, *Przegląd Zachodniopomorski* 37 (2022), 66: 361–389, DOI: 10.18276/pz.2022.37-16.